

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

Народному депутатові України

Ю. О. ПАВЛЕНКУ

9974/0/2-16 від 14.06.16

На № 11/10-1806

від 20.05.2016

Шановний Юрію Олексійовичу!

Розглянувши Ваш запит, оголошений на засіданні Верховної Ради 20 травня 2016 р., щодо вжиття заходів, спрямованих на захист прав дітей, які постраждали внаслідок збройного конфлікту, повідомляємо.

Урядом вживаються заходи до удосконалення законодавства з питань захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів та дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, зокрема, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей із сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Планом заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1393, передбачено протягом 2016 року розроблення нормативно-правового акта щодо затвердження порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів; розроблення методичних рекомендацій щодо особливостей захисту прав дітей в умовах воєнних дій і збройних конфліктів; створення системи моніторингу дотримання прав дитини в умовах воєнного конфлікту; розроблення та запровадження дієвого механізму виявлення дітей, які беруть безпосередню участь у воєнних діях чи збройних конфліктах.

Питання захисту прав дітей, які опинилися у зоні воєнних дій, перебуває на постійному контролі Уряду.

Додаток: на 8 арк.

З повагою

Прем'єр-міністр України

Володимир ГРОЙСМАН

**Інформаційні матеріали
про заходи щодо захисту прав дітей,
які постраждали від збройного конфлікту**

Відповідно до статті 52 Конституції України утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу.

Закон України „Про охорону дитинства” визначає охорону дитинства в Україні як стратегічний загальнонаціональний пріоритет. Відповідно до статті 30 вищезазначеного Закону України держава вживає всіх можливих заходів для забезпечення захисту прав дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, та догляду за ними. Їм надається матеріальна, медична та інша допомога, в разі потреби їх влаштовують у відповідні заклади тощо.

У зв’язку із уведенням Указом Виконуючого обов’язки Президента України, Головою Верховної Ради України О. Турчиновим від 14.04.2014 № 405 у дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13.04.2014 „Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України”, Мінсоцполітики, використовуючи надані йому повноваження, та місцеві органи виконавчої влади і органи місцевого самоврядування продовжують вживати відповідних заходів щодо захисту дітей із районів проведення антитерористичної операції, зокрема, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей з сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, їх евакуації з метою забезпечення їх захисту, унеможливлення порушення їх прав та законних інтересів.

Отже, евакуація дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей без супроводу батьків або інших законних представників із територій, де активно ведуться бойові дії, повністю відповідає згаданому законодавству України та викликана із безпосередньою загрозою життю і здоров’ю дітей.

На початок проведення антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях проживало понад 1 млн дітей. Із них понад 14,5 тис. є дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, з яких близько 12 тис. дітей були охоплені сімейними формами виховання, а 2 593 дитини перебували у 71 закладі системи освіти, охорони здоров’я та соціального захисту населення.

Станом на жовтень 2014 року із закладів, розташованих у районі проведення АТО, було евакуйовано понад 1600 дітей.

У січні – березні 2015 року завдяки зусиллям місцевих органів виконавчої влади Донецької та Луганської областей понад 2,5 тис. дітей вивезено до інших областей України і безпечних районів Донецької та Луганської областей (серед них 280 – із різних закладів соціального захисту та інтернатних закладів).

З Донецької області до Російської Федерації виїхало 5 дитячих будинків сімейного типу, в яких виховується 32 дитини-сироти і дитини, позбавленої батьківського піклування, та 11 прийомних сімей, в яких виховується 16 таких дітей.

На непідконтрольній українською владою території Донецької області продовжують проживати 10 дитячих будинків сімейного типу та 108 прийомних сімей, наонад 4, 5 тис дітей. які влаштовані в сім'ї опікунів та піклувальників.

З Луганської області до Російської Федерації виїхало 3 дитячих будинки сімейного типу, в яких виховується 15 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, та 12 прийомних сімей, в яких виховується 20 таких дітей.

Протягом 2015-2016 років Мінсоцполітики запровадило щоквартальний та щотижневий моніторинг соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, та інших категорій дітей, які перемістилися з тимчасово окупованої території та районів проведення АТО.

Станом на 31.05.2016, Мінсоцполітики обліковано 233 048 малолітніх і неповнолітніх внутрішньо переміщених дітей. За інформацією обласних, Київської міської державних адміністрацій обліковано 1 553 дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, які перемістилися із територій Донецької та луганської областей в інші регіони України (958 осіб - Донецька область, 595 осіб - Луганська область), та 579 дітей, які перемістилися без законних представників (371 особа - Донецька область, 208 осіб - Луганська область), (всього: 2 132 дитини).

Найбільша чисельність внутрішньо переміщених дітей зазначених категорій обліковано в областях:

Донецька – 370 осіб; Запорізька – 105 осіб; Київська - 129 осіб; Луганська – 97 осіб; Одеська - 223 особи, Харківська – 176 осіб.

Станом на 31.05.2016 109 прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу, в яких виховується 309 дітей, проживають у різних регіонах України.

Усі сім'ї отримують державну соціальну допомогу та грошове забезпечення, соціальний супровід та підтримку, виходячи з можливостей місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Водночас, відповідно до пункту 27 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866, дитина може бути передана (повернута) батькам на виховання у разі їх звернення до органу опіки та піклування за наявності висновку цього органу про можливість передачі батькам (або одному з них) дитини. При цьому цим пунктом не передбачена обов'язкова наявність акту обстеження умов проживання особи.

Отже, у разі, якщо у внутрішньо переміщених дітей, які проживають у закладах стаціонарного перебування різного типу та підпорядкування, є родичі, знайомі, які бажають взяти їх на виховання у свою сім'ю, або знайшлися батьки (у тому числі звільненні з місць позбавлення волі або з-під варті), які не вчиняли злочин проти дитини, та не ухилялися від виконання своїх обов'язків по її вихованню, вони можуть звернутися до відповідного органу опіки та піклування.

При цьому слід зазначити, що Тимчасовий порядок контролю за переміщенням осіб, транспортних засобів та вантажів (товарів) через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей, опублікований на офіційному веб-сайті Служби безпеки України, надає можливість вільного виїзду громадянам з неконтрольованих територій.

Також важливим є те, що Закон України „Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції” та розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.09.2014 № 2710/38-1 „Про визначення територіальної підсудності справ” забезпечують право батьків, позбавлених батьківських прав, поновити їх у передбаченому законодавством порядку.

З метою врегулювання та удосконалення роботи Мінсоцполітики з питань обліку дітей, які можуть бути усиновлені, влаштування дітей у сім'ї громадян України та іноземних громадян, з урахуванням тимчасово-окупованих територій АР Крим та м. Севастополя, а також проведенням у Донецькій та Луганській областях антитерористичної операції, Міністерством розроблено проект постанови „Про внесення змін до Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей”. Дана постанова прийнята Кабінетом Міністрів України 12.08.2015 № 580. Змінами, зокрема, передбачено:

уникнення затримок взяття на облік і недопущення порушення права дітей на усиновлення в разі виникнення в зоні проведення антитерористичної операції ситуацій припинення функціонування служби у справах дітей районного чи регіонального рівня та переміщення таких дітей до іншої адміністративно-територіальної одиниці;

поновлення дитини на обліку з усиновлення (з урахуванням термінів перебування на такому обліку до усиновлення) у разі позбавлення усиновлювачів батьківських прав.

На виконання вимог Порядку, службами у справах дітей обласних, Київської міської державних адміністрацій направляються запити до Мінсоцполітики щодо отримання інформації про перебування дітей, які переміщені з зони проведення антитерористичної операції, для постановки їх на облік з усиновлення щодо недопущення порушення їх права на виховання в сім'ї. Такі запити надходять найчастіше від Одеської та Харківської областей.

Враховуючи зазначене, в областях проводиться відповідна робота щодо постановки дітей на облік з усиновлення та влаштування їх в сімейні форми виховання.

На особливому контролі Мінсоцполітики перебуває питання щодо соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, евакуйованих із Донецької та Луганської областей, які є зоною проведення антитерористичної операції, зокрема. щодо поновлення їх документів.

Протягом 2015 року Міністерством направлено запити до Міністерства охорони здоров'я, Міністерства внутрішніх справ, Міністерства юстиції, Державної судової адміністрації щодо надання роз'яснення стосовно можливості та процедури отримання документів, які видані на території, яка не контролюється українською владою.

Для врахування та використання в роботі роз'яснення зазначених міністерств направлено до служб у справах дітей обласних, Київської міської державних адміністрацій.

З метою захисту прав та законних інтересів внутрішньо переміщених дітей, забезпечення реалізації їх права на сімейне виховання протягом 2015 року службами у справах дітей та державними дитячими закладами були відновлені наступні документи:

- 223 свідоцтва про народження, в тому числі 6 свідоцтв про народження з Російської Федерації (зроблено нотаріально посвідчений переклад на українську мову), 3 – за рішенням Краснолиманського міського суду Донецької області про відновлення актового запису про народження дитини; 258 витягів з Державного реєстру актів цивільного стану громадян про народження дитини; в повному обсязі завершено процедуру відновлення та видачі паспортів громадян України 114 особам, які досягли 16 років; 223 дублікати про присвоєння ідентифікаційного номеру та видано відповідні довідки Головним управлінням Державної фіскальної служби в Донецькій області; 228 дітей отримали інформацію від Державного реєстру речових прав на нерухоме майно; відновлено 54 свідоцтва про смерть батьків дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Однак, однією із проблем, яку не вдається вирішити в повній мірі, є не визначення процедури отримання копій документів таких дітей, зокрема: рішень суду, постанов, ухвал, які видані або прийняті в зоні проведення антитерористичної операції.

У зв'язку із вищевикладеним Мінсоцполітики звернулося листом від 07.04.2016 № 1793/0/10-16/57 до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Лутковської В. В. з проханням порушити питання на перемовинах Тристоронньої контактної групи у Мінську щодо передачі оригіналів документів дітей вказаної категорії уповноваженим представникам служб у справах дітей Донецької та Луганської обласних державних адміністрацій.

Щодо виїзду дітей, які усиновлені або влаштовані під опіку рішеннями так званих ДНР, ЛНР, та з метою попередження відібрання таких дітей українськими органами влади, то констатуємо той факт, що діяльність самопроголошених республік та їх структур є незаконною. В переважній більшості особи, які проживають на територіях невизнаних ДНР, ЛНР мають значні проблеми з документами виданими їх органами, зокрема: свідоцтво про народження дітей, свідоцтво про смерть, тощо.

Законодавством України на теперішній час уже унормовано механізм встановлення факту, який має юридичне значення, у судовому порядку у разі звернення позивача до місцевого суду на підконтрольній території.

Так стаття 257-1 Цивільно-процесуального кодексу України передбачає процедуру провадження у справах про встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України.

Відповідно до Закону України „Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування” повноваження щодо надання дитині статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, мають виключно органи опіки та піклування (районні, районні у містах Києві та Севастополі місцеві державні адміністрації, виконавчі органи міських чи районних у містах рад).

Статтею 19 Конституції України визначено, що органи державної виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та їх посадові особи

зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Крім цього, не відповідає дійсності інформація про виключення з Єдиної інформаційно-аналітичної системи „Діти” (далі – ЄІАС „Діти”) електронних карток дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які набули статусу до початку проведення антитерористичної операції у населених пунктах, на території яких наразі органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження.

Натомість, в грудні 2014 року проведено удосконалення ЄІАС „Діти” в частині обліку дітей, переміщених з тимчасово окупованої території або з районів проведення антитерористичної операції. Зокрема, це дозволило засобами ЄІАС „Діти” забезпечити ведення обліку дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, переміщених з тимчасово окупованих територій або районів проведення антитерористичної операції, службами у справах дітей за місцем їх виявлення, редагування інформації в електронних облікових картках дітей, необхідної для здійснення подальшого захисту їх прав та інтересів та формування звітності щодо такої категорії дітей.

За інформацією служб у справах дітей обласних та Київської міської державних адміністрацій, протягом 9 місяців 2015 року 7 567 дітей набули статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування. Із зазначеної кількості дітей 6 022 дитини (79,5 %) влаштовано до сімейних форм виховання, 730 дітей (9,6 %) до інтернатних закладів та 815 дітей влаштовані на повне державне забезпечення до професійно-технічних та вищих навчальних закладів, притулків служб у справах дітей, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, будинків дитини, тимчасово у сім'ї громадян до прийняття рішення щодо встановлення опіки, піклування.

За статистичними даними, станом на 31.12.2015 на первинному обліку служб у справах дітей Донецької та Луганської обласних державних адміністрацій числилась 6 141 дитина-сирота і дитина, позбавлена батьківського піклування, із них у сім'ях опікунів та піклувальників виховується 4 554 дитини, в 33 дитячих будинках сімейного типу та 203 прийомних сім'ях у Донецькій області – 557 дітей і в 13 дитячих будинках та 96 прийомних сім'ях в Луганській області – 262 дитини, в інтернатних закладах – 768 дітей.

З метою попередження дитячої бездоглядності та безпритульності, запобігання правопорушенням серед дітей, вжиття відповідних заходів щодо соціального захисту та надання соціальної, правової, медичної допомоги дітям, які опинилися у складних життєвих обставинах, службами у справах дітей у 2015 році проведено 28 565 профілактичних заходів (рейдів), у результаті яких виявлено 10 090 дітей. У 2014 році проведено 28 992 рейди, в ході яких виявлено 10 992 дитини.

Найбільша кількість рейдів проведена у Житомирській (1476), Запорізькій (1696), Київській (2079), Кіровоградській (2081), Рівненській (2072), Харківській (2261) областях. Середній показник по Україні – 1098 рейдів. Службами у справах дітей за звітний період було обстежено 51 398 сімей.

У 2015 році служби у справах дітей ініціювали притягнення до відповідальності за порушення прав дітей 7813 і попередили 24530 батьків.

Зважаючи на ці показники гостро стоїть питання активізації роботи щодо виявлення проблем в сім'ях, коли вони ще не набули загрозливого характеру, та надання своєчасної допомоги в їх вирішенні.

Питання щодо соціально-правового захисту дітей, які перемістилися із території проведення антитерористичної операції чи залишилися в зоні її проведення, активізації діяльності органів опіки та піклування щодо захисту прав дітей, розглянуто та опрацьовано на засіданні Міжвідомчої комісії з питань охорони дитинства у лютому 2015 року, на засіданнях колегії Мінсоцполітики у жовтні 2015 року, у березні 2016 року.

Також питання щодо здійснення алгоритму дій службами у справах дітей та місцевими органами влади обговорювались на семінарі для начальників служб у справах дітей обласних, Київської міської державних адміністрацій у квітні 2016 року.

Протягом 2014 та 2015 років зменшення кількості притулків для дітей та центрів соціально-психологічної реабілітації дітей внаслідок їх ліквідації або реорганізації є вкрай незначним (2014 рік – у 96 закладах отримали соціальні послуги 9 052 дитини, відповідно 2015 рік – у 86 закладах - 9 003 дитини).

Проте, скорочення кількості таких закладів у Луганській та Донецькій областях є умовним (заклади не закривалися) та спричинене тим, що ряд населених пунктів, на території яких вони функціонувати, наразі не підконтрольні українській владі.

Дотриманню прав дітей в умовах збройного конфлікту була присвячена минулорічна Державна доповідь про становище дітей в Україні. Слід відмітити, що цей документ не є нормативно-правовим актом та не може визначати нових процедур для мінімізації наслідків збройного конфлікту.

Разом з тим інформуємо, що за період проведення антитерористичної операції законодавчо унормовано ряд важливих питань щодо забезпечення прав внутрішньо переміщених дітей:

визначено механізм організації соціального захисту дітей, які залишилися без батьківського піклування, дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, переміщених із тимчасово окупованої території України та територіально-адміністративних одиниць України, в яких триває антитерористична операція (постанова Кабінету Міністрів України від 22.10.2014 № 624 „Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866”);

визначено механізм забезпечення діяльності прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, що перемістилися з тимчасово окупованої території України або району проведення антитерористичної операції, та виплати їм державної соціальної допомоги (постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.2015 № 356);

спрощено порядок призначення і виплати державної допомоги на дітей, які перебувають під опікою, піклуванням, а саме передбачено виплату такої допомоги без довідки про аліменти (постанова Кабінету Міністрів України від 08.09.2015 № 688);

забезпечено права сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування (прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу), на отримання субсидії (постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.2015 № 752);

внесено зміни до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України, району проведення антитерористичної операції чи населеного пункту, розташованого на лінії зіткнення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 509 (постанова Кабінету Міністрів України від 26.08.2015 № 636 „Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України”);

врегульовано механізм звернення за отриманням щомісячної адресної допомоги для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, деякими категоріями внутрішньо переміщених дітей (постанова Кабінету Міністрів України від 09.12.2015 № 1014).

Зокрема, введено нову підставу для набуття статусу позбавлених батьківського піклування дітьми, батьки яких не можуть виконувати свої батьківські обов'язки з причин, які неможливо з'ясувати у зв'язку із проведенням антитерористичної операції або тимчасовою окупацією. Тепер такі діти зможуть тимчасово отримувати гарантованого державою захист та підтримку.

Також вдосконалено Порядок забезпечення діяльності прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, у тому числі щодо виплати державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам.

Нормативно закріплено механізм надання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи та виплати відповідної грошової допомоги дітям, які прибули без супроводження батьків або інших законних представників.

Принципово важливим є закріплення на законодавчому рівні повноважень органу опіки та піклування стосовно зареєстрованих на відповідній території внутрішньо переміщених дітей, у тому числі дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Також на виконання підпункту 7 пункту 68 Плану заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 № 1393-р, з метою удосконалення соціального захисту дітей без супроводу батьків або осіб, які їх замінюють, наказом Мінсоцполітики від 13.05.2016 № 509 затверджено Методичні рекомендації щодо застосування законодавства з питань представництва інтересів дітей без супроводу батьків або осіб, які їх замінюють, які містять окремий розділ „Особливості здійснення соціального захисту внутрішньо переміщеної дитини без супроводу батьків або осіб, які їх замінюють”.

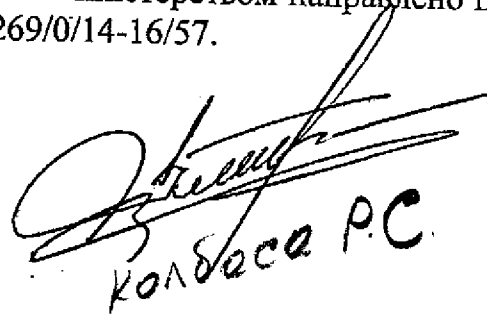
Щодо делегування повноважень органу опіки та піклування повідомляємо, що на сьогодні розроблено та надіслано на погодження до органів виконавчої влади проект Закону України „Про внесення змін до Закону України „Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб”, яким передбачено доповнити Закон України статтею 11¹ такого змісту: „Функції органів опіки та піклування щодо провадження діяльності, пов'язаної із захистом прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, в частині перегляду раніше прийнятих рішень, в районах проведення антитерористичної операції, де районні держадміністрації, виконавчі органи міських, районних у містах рад підпорядковані терористичним організаціям або діяльність яких призупинена

цими організаціями, покладаються на інші органи опіки та піклування за розпорядженням голови обласної державної адміністрації”.

Водночас у зв'язку з прийняттям Закону України від 26.01.2016 № 936-VIII „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення соціального захисту дітей та підтримки сімей з дітьми” Мінсоцполітики розроблено проект постанови Кабінету Міністрів України „Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів”.

У зв'язку з вищезазначеним Мінсоцполітики у травні 2016 року проведено міжвідомчу робочу зустріч з окресленого питання із залученням таких заінтересованих центральних органів влади, як МОЗ, МОН, МВС, Міноборони, СБУ, ГПУ, МЗС, представників офісів Уповноваженого Президента України з прав дитини і Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

З метою опрацювання проекту акта Міністерством направлено центральним органам влади лист від 20.05.2016 № 7269/0/14-16/57.

Колбаса Р.С.